

Den bortglömda agrarkonservatismen

Av: Karl Jonsson

Den parlamentariska konservatismen i Sverige var under den första delen av 1900-talet intimt förknippat med två sakpolitiska områden: försvarsfrågan och jordbrukspolitiken. Försvarsfrågan är välkänd och välutredd. Den andra frågan, om jordbruket, är emellertid en fråga som i allmänhet kommit i skymundan när konservatismens historia skrivits.

Mellan stål och råg

Den svenska högern hade under en lång tid en väldig intim relation till jordbruket. Högerns gräsrötter var till stor del bestående av folk med jordbruksbakgrund. Konservatismen har länge varit väldigt stark inom bondebefolkningen, det tydligaste exemplet på det torde vara bondetåget 1914. Jag vill nog hävda att konservatismen lever i jordbruket än idag, även om det tar sig andra uttryck än partisympatier.

När Allmänna Valmansförbundet (moderata samlingspartiets tidigaste rötter) bildades 1904 så var det en allians av jordbrukare och industrimän. Mellan stål och råg, som det populärt kallades. Högern var emellertid inget "klassparti", i alla fall inte enligt sig själva. Man menade att man stod för hela nationens intresse och nationens väl över "individens och klassers särintressen" – som det senare uttrycktes i [1919 års programförklaring](#). Detta räckte inte för många bönder. De ville ha ett mer renodlat bondeparti som vägde upp mot det andra stora intressepartiet: arbetarepartiet. Högerledaren Lindman gjorde allt han kunde för att stävja dessa planer, men det gick till slut inte. Bondeförbundet bildades 1913. En utlösande faktor anses av många vara de tullsänkningar på socker som Högern till slut tvingades gå med på några månader före bondeförbundets konstituerande (sug på den Fredrick Federley, ditt parti bildades i protest mot att Högern var för frihandelsvänlig).

Fortsatt fokus

Högern fortsatte prioritera jordbruksfrågor och hade även framgent många ledande politiker med bondebakgrund. När Ungsvenskarna, nuvarande MUF, bildades 1934 bestod exempelvis en majoritet av förbundsstyrelsen av jordbrukare. De suddiga gränserna mellan bondeförbundet och högern i vissa kretsar är därför fullt naturligt (se artikeln om [Nils Wohlin](#)).

Steg för steg maldes dock bondeprägel på högerpartiet ned. Under 40- och 50-talet pågick ganska intensiva strider inom olika skogsägarföreningar och lantbrukarförbundet, mellan högermän och bondeförbundare. Striden handlade om huruvida de olika intresseorganisationerna för lantbrukare och skogsägare skulle politiseras (alltså om de skulle närma sig bondeförbundet) eller om de skulle agera mer självständigt och fristående. Torgil von Seth är kanske den högerman som tydligast förknippas med kampen för opolitiska intresseorganisationer inom jordbruksfären. Det sista tydliga spåret av högern som jordbrukarnas parti försvann på 60-talet, när kravet på att minst en person i partipresidiet skulle ha bondebakgrund slopades.

Kampen för den självägande modernäringen

Men vad var då den politiska dimensionen i agrarkonservatismen? Ingen annan industrigren ägnades den uppmärksamheten som jordbruket fick. Det beror på att det inte sågs som en industrigren eller en yrkesroll, den sågs inte som ett samhällsfenomen jämte andra. Det var således inte bara en näringsgren vilken som helst: det var nationens modernäring. Och inte bara det. Jordbruket som fenomen innefattade i sig traditionella och nationella värden och var av den anledningen nära anknuten till det konservativa sinnet.

Vad man måste förstå är att det idéarv det tidiga 1900-talets högermän bar på i jordbruksfrågorna i stor utsträckning var ett arv från 1880-talets tullstrid. Det var inte bara ett arv utav en kraftig bonderepresentation bland gräsrotterna, det var också ett arv av protektionism.

Det finns en doktorsavhandling på området med den lakoniska titeln "Det reglerande undantaget". Det är en träffande titel. Högern var marknadsvänner och ivrade för en i stort oreglerad marknad. Med undantag för just jordbruket. Här ville man på olika sätt hålla jordbrukarna under armarna med subventioner, tullar och förmåner. Ett genomgripande tema för högerns jordbrukspolitik var också engagemanget för att i så stor utsträckning som möjligt göra jordbrukarna självägande och där med självstyrande. För detta krävdes statligt stöd på olika sätt menade man.

Under trettioalets gång övergav dock högern stora delar av de rent protektionistiska anspråken, dvs tullar, i jordbruket till förmån för olika statliga nämnder som skulle understödja de fria jordbrukarna. Detta visade sig inte minst när högern godtog den liberala regeringens förslag om prisutjämningsbidrag till mejeriproduktionen (smör var vid tiden Sveriges största agrara exportvara). Högern kom att förespråka en protektionistisk jordbrukspolitik där prisbildningen i första hand bestämdes i avtal mellan staten och de jordbrukarnas intresseorganisationer. Detta var ett korporativt system som inte alls passade in i Högerns övriga samhällsvisioner. Som sagt: Det reglerade undantaget.

Agrarkonservatism på 2000-talet?

Hur ska då en modern konservatism se på jordbruket av idag? Det första vi kan konstatera är att situationen idag inte är den samma som i 1900-talets början – 1930 jobbade närmare 40 % av den svenska befolkningen inom jordbruket. Jordbruket har dock fortfarande en särställning. Den är fortfarande inte att förpassa som vilken näringsform som helst. Det finns en anledning till att den har ett eget departement. För min del känns det mest akuta inom området att åternationalisera jordbrukspolitiken. EU kommer alltid se till franska, tyska och polska intressen före svenska. Jordbruket är helt enkelt en fråga som aldrig kommer kunna hanteras effektivt på överstatlig nivå. Det må vara behövt med någon form av jordbruksstöd, men jag är alldeles övertygad om att EU:s väg i detta avseende är fel väg att gå. Nationella intressen kan aldrig tillvaratas fullt ut den vägen – speciellt inte för ett litet land som Sverige.

Kampen mot utländsk konkurrens och för självägande bönder var dåtidens jordbrukspolitiska stridsfrågor. För 2000-talets agrarkonservativa bör till dessa läggas kampen mot EU byråkratin.

Vi reda för landet den närande saft.

Vi föda det – brödet är vårt.

*Af oss har det hälsa, af oss har det kraft,
Och blöder det – blodet är vårt.*

(...)

*Jag vet blott, vad är mitt.
Hvad rätt är ger jag Gud och Kung,
Och njuter resten fritt.
- Från Erik Gustav Geijers Odalbonden*